

SAVAŞTAKİ MASUMLAR: HAYVANLAR*

INNOCENTS IN WARS: ANIMALS

AYTEN KİRİŞ AVAROĞULLARI¹ GANİME TOPAL²

Makale gönderim tarihi 2 Haziran 2017

Makale kabul tarihi 6 Haziran 2017

Özet

İnsanoğlu hayvanları evcilleştirdiğinden beri kendi türüne üstünlük kurabilmek için onlardan yararlanmaya başlamıştır. Nitekim gündelik yaşamda birçok işte kullanılan hayvanlar savaş ortamında da güçlerinden ve hızlarından yararlanan konumda bulunmuşlardır. Hem Türklerin hem de diğer milletlerin tarihsel süreç içerisinde özellikle savaşlarda köpek, fil, deve, güvercin, fare, arı, yunus gibi hayvanların amaca yönelik kullanıldığı bilinmektedir. Bu çalışma kapsamında öğrencilerin savaş sırasında cephede ve cephe gerisinde, askerlere ve halka katkısı göz ardı edilemeyecek derecede fazla olan ve gerektiğinde savaş için eğitilen, savaşları ve insanlık tarihini etkileyen, hayvanların önemi konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik bir etkinlik hazırlanmış ve uygulanmıştır.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler, savaş, hayvanlar

Abstract

Since man domesticated animals, he has begun to take advantage of them in order to gain superiority to his own line. As a matter of fact, the animals used in daily life in many jobs are in a position to benefit from their strength and speed in the war environment. Both the Turks and other nations have been involved in the historical process, especially dogs, elephants, camels, pigeons, mice, bees, dolphins etc. Are used for the purpose of animals such as. In this study, an activity was organized and implemented in order to raise students awareness about the importance of animals, which is more important than the front and back of the war during the war, the military and the public, which is too much to ignore and which is educated for war.

Key words: Social studies, war, animals

*Bu çalışma 6-8 Nisan 2017 tarihlerinde Alanya'da gerçekleştirilen International Congress of Eurasian Social Sciences başlıklı sempozyumda özet bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Doç. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı. aytenkiris@mu.edu.tr

² Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans öğrencisi

GİRİŞ

Savaşlarda kendi gücünün yanında aletlerden faydalanan insanlar hayvanları evcilleştirmeye başladıktan sonra savaşlarda hayvanları kendi türlerine üstünlük kurmak için kullanmıştır. İnsanlık tarihine bakıldığında ilk evcilleştirilen hayvanlardan olan atlar savaş tarihinde de ilk ve en çok kullanılan hayvan olmuştur. Neredeyse her millet savaşlarda atları kullanmıştır. Atları hayatının en önemli yerine koyan Türkler yürümekten çok ata biner olmuşlar, her şeylerini atlarla yapmışlardır. “At Türk’ün kanadadır” atasözü bunu en iyi şekilde anlatmaktadır.

İnsanoğlunun savaşlarında atlardan sonra en fazla köpekler yer almıştır. İnsanların en sadık dostu köpekler savaşlarda da insanları yalnız bırakmamıştır. Zekâsından ve sadakatinden dolayı kolayca eğitilebilen köpekler; koruma, yön bulma, arama kurtarma, bizzat savaşıma gibi görevlerde kullanılmışlardır.

Köpeklerle birlikte en çok kullanılan hayvanlardan birisi de güvercinlerdir. Haberleşmenin zor ve uzun zaman aldığı o dönemlerde güvercinler haberleri ve bilgileri iletilmesi gereken yere hem hızlı hem de güvenli bir şekilde iletmıştır.

İnsanlar savaşlarda filleri heybetinden, gücünden, zekâsından; develeri gücü ve dayanıklılığından; kedi, fare gibi hayvanları ise küçük yapıları, hızlı olmaları ve çevikliğinden dolayı çokça kullanmışlardır.

Bu etkinlikte temel amaç son zamanlarda artan, özellikle gençlerin hayvanlara yaptıkları, şiddet haberlerinden dolayı sosyal bilgiler dersinde öğrencilerde hayvanlara karşı bir farkındalık oluşturmaktır. Diğer bir deyişle savaşların arka planında yer alıp genelde anılmayan aslında savaşlarda farklı şekillerde kullanılan “Savaşın Masum Tarafı” “Hayvanların” yaşadıklarının farkına varmalarını sağlayıp, hayvanların önemini ve değerini onlara kazandırmaktır. Araştırmanın ve etkinliğin materyallerini Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Kütüphanesinde yer alan kitaplar, makaleler; hayvan ve fotoğrafçılık üzerine yapılmış internet siteleri, dergiler ve buralardan bulunmuş görseller oluşturmaktadır.

ETKİNLİĞİN UYGULANMASI VE DENEYİMLER

Etkinlik uygulaması sırasında sadece bir çalışma kâğıdı ve en son değerlendirme bölümü kâğıt olarak dağıtıldı. Dersin “giriş” kısmında dikkat çekmek amacıyla “nesne kullanımı” amaçlanmış ve akıllı tahta vasıtasıyla madalya resmi gösterilmiştir.

Bu nesnenin ne olduğu ve niçin hazırlandığı, malzemesi ve tasarımı ve kimlere neden verildiği yönünde sorulan sorular çerçevesinde "madalya", "rozet" savaşlarda yaralanmış kişilere, savaşta başarılı olmuş kişilere, yarışmalarda başarılı olmuş, dereceye girmiş kişilere insanlara, askerlere, sporculara şeklinde öğrencilerden cevaplar alınmıştır. Sorgulayıcı sorular çerçevesinde doğru cevaplar öne çıkarılmış ve arkasından öğrencilere Çalışma Yaprağı I de yer alan Kaynak B dağıtılmıştır. Aynı zamanda buradaki görseller akıllı tahtaya yansıtılmıştır.

Görselleri inceleyen öğrenciler “resimdeki hayvanların üzerinde neler görüyorsunuz?, Sizce bu hayvanlara bu madalyalar neden ve ne zaman verilmiştir?” sorularını cevaplamışlardır. Birinci soruya “Kıyafet, madalya, atın altında ve üzerinde eğer”, ikinci soruya “Yarışma kazandıktan sonra; köpek bir şeyi arayıp bulduysa o yüzden verilmiştir; İnsanlara savaşlardan sonra veriliyor bu hayvanlar da savaşlara katıldılarsa savaştan sonra verilmiştir; güvercin önemli bir haberi ulaştırdıysa o yüzden verilmiş olabilir” cevaplarını vermişlerdir.

Daha sonra öğrencilere Kaynak A’ da gösterilen Dickin madalyasıyla ilgili bilgi notu dağıtılmış ve okumaları sağlanmıştır. Bu bilgi notu sonrasında öğrencilerin daha önce bu madalyayla ilgili herhangi bir bilgisinin olmadığı, hayvanlara madalya verilmiş olmasından dolayı öğrencilerin mutlu oldukları, hayvanların emekleri karşısında verilen madalyanın değerinin az olduğunu ama yine de insanların hayvanlara daha fazla saygı ve önem göstermeleri için madalyanın önemli olduğunu düşündükleri gözlemlendi.

Daha sonra Çalışma Yaprağı 2’ye geçildi ve sırasıyla Kaynak A ve Kaynak B’de yer alan görseller akıllı tahtaya yansıtılarak etkinliğe devam edildi.

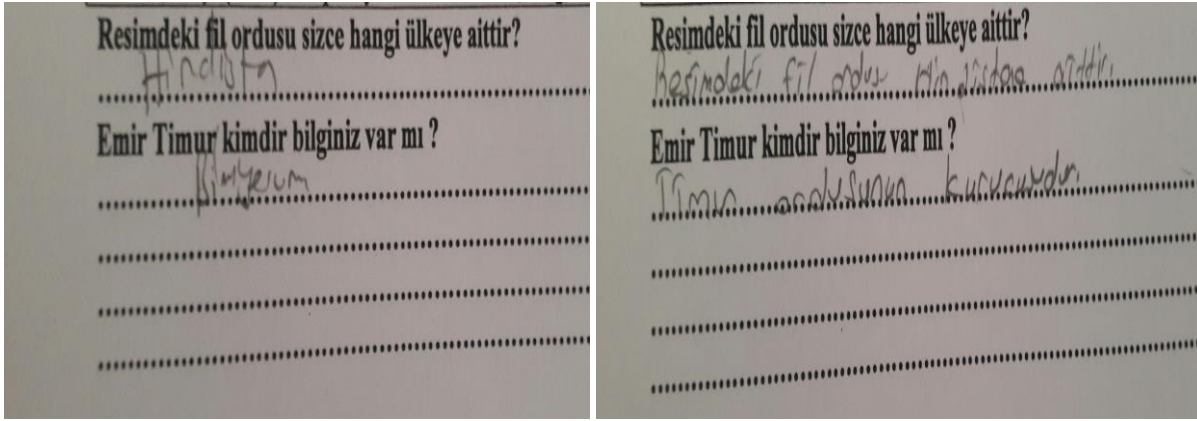

Öğrencilerden Kaynak A’da yer alan görseli incelemeleri istendi ve ardından “Görselde savaş meydanında hangi unsurlar yer almaktadır?” sorusu üzerinde durularak bu soruya dair alınan cevaplar “Türk ve Haçlı orduları; askerler; atlar; bayraklar; savaş aletleri; dağ” irdelendi. Arkasından “Sizce atların savaşlarda kullanılmasının nedenleri nelerdir? sorusuna “Güçlerinden ve hızlarından yaralanabilmek için; yük taşıyabildikleri için; asil oldukları için; düşmanları ezip geçsin korkutsun diye; heybetli oldukları için” cevaplarına ulaşıldı. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan, daha önce öğrendikleri bilgilerden yararlandıkları gözlemlendi.

Akabinde Kaynak B’ deki bu görsel gösterilip: Bu resimde neler anlatılıyor, hangi hayvanları görüyorsunuz? Sizce hangi taraf üstün gelmiştir? sorusu yöneltildi “Bir savaş sahnesi var, savaş anlatılıyor; filleri ve atları görüyoruz, bence fillerin tarafı kazanmıştır” doğru cevaplarına ulaşıldı. Fillerin savaşta kullanılmasını örneklerle

detaylandırmak amacıyla öğrencilere Çalışma yaprağı 3 dağıtıldı. Kaynak A'daki resmi incelemeleri, Kaynak B de yer alan yazıyı okumaları ve soruları cevaplamaları beklendi.

Öğrencilerin okumaları bittiğinde "Resimdeki fil ordusu sizce hangi ülkeye aittir? Emir Timur kimdir bilginiz var mı?" soruları yöneltildi ve yöneltilen sorular doğrultusunda: Afganistan; Hindistan; bilgim yok; Timur Devleti'nin kurucusu; Timur Devleti'nin ordu komutanı; Timur Devletinin padişahı ve komutanıdır" cevaplarını elde ettik. Öğrenci örneklerinden kesitler aşağıda yer almaktadır.

Timur ve filleri konusunda bilgilenen öğrencilerden bu konu ile ilgili fıkralardan haberdar olmaları yönünde Kayna C'deki metni okumaları istenmiştir.

Fıkrayı okuyan öğrencilere; Timur filleri nereden getirtmiştir? Bu fillerin Nasrettin Hoca'nın memleketinde bulunmasının nedeni nedir? Timur'un fillerinin halk fıkralarına konu edinilmesinin anlamı nedir? Bu fıkranın mesajı nedir? soruları yöneltildi ve öğrencilerden bu soruları cevaplamaları istendi.

Timur filleri nereden getirtmiştir?
Timur...filleri...Hindistan'dan...getirmiştir.....

Bu fillerin Nasrettin Hoca'nın memleketinde bulunmasının nedeni nedir?
Fillerin Nasreddin Hoca'nın memleketinde bulunmasının nedeni...gelmek istenmiş olmasıdır.....

Timur'un fillerin halk fıkralarına konu edilmesinin anlamı nedir?
Filler diğer bakış açıları ile bakıldığında...sadece birer hayvan değil, birer insan olarak da görülür.....

Bu fıkranın mesajı nedir?
İnsanlar bir bakışla duyulmuş mert alarak...sıylandığına...işaret eder.....

Timur filleri nereden getirtmiştir?
Timur...filleri...Hindistan'dan...getirmiştir.....

Bu fillerin Nasrettin Hoca'nın memleketinde bulunmasının nedeni nedir?
Bence Timur'un Nasrettin Hoca'nın memleketinde bulunmasının nedeni...gelmek istenmiş olmasıdır.....

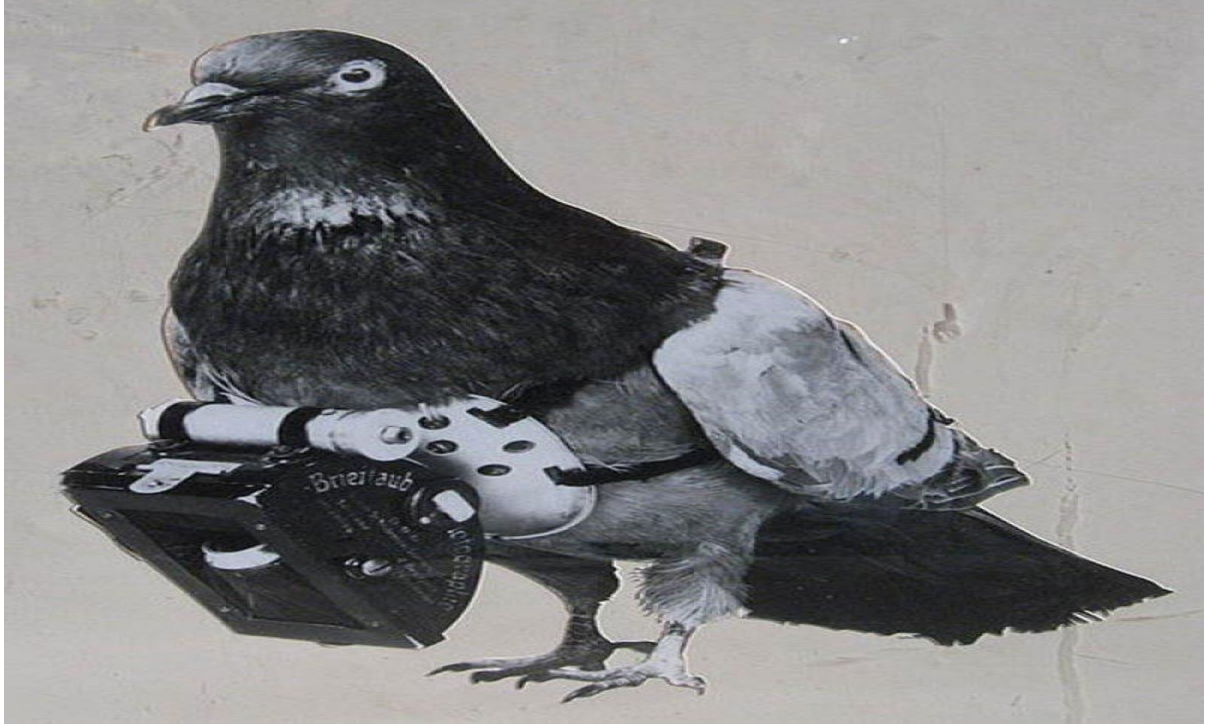
Timur'un fillerin halk fıkralarına konu edilmesinin anlamı nedir?
Halkın Timur'un fillere olan saygısını...ya da...sohbetlerinde...denenir...bir bakışla...elde ettiğini.....

Bu fıkranın mesajı nedir?
Hik...bir kimsenin...düşüncesini...gerektiğini...ve diğer...düşüncesini...bunun daha kötü...sonuçları...getireceğini...inandırıcı.....

Çalışma kağıdının sonunda öğrencilere ikinci bilgi notu verildi. Bu bilgi notunda Osmanlı Devleti ile Timur Devleti arasındaki Ankara Savaşı anlatıldı. Esenboğa isminin Ankara savaşında kullanılan fillerle ilişkisi vurgulandı. Bu durum öğrencilere şaşırtıcı geldiği gözlemlenmiştir.

Etkinliğin son çalışma yaprağı olan ve güvercinlerin savaşlarda kullanılmasını örneklendiren “haberci güvercinler” ile ilgili görseller yine akıllı tahtaya yansıtılmıştır.

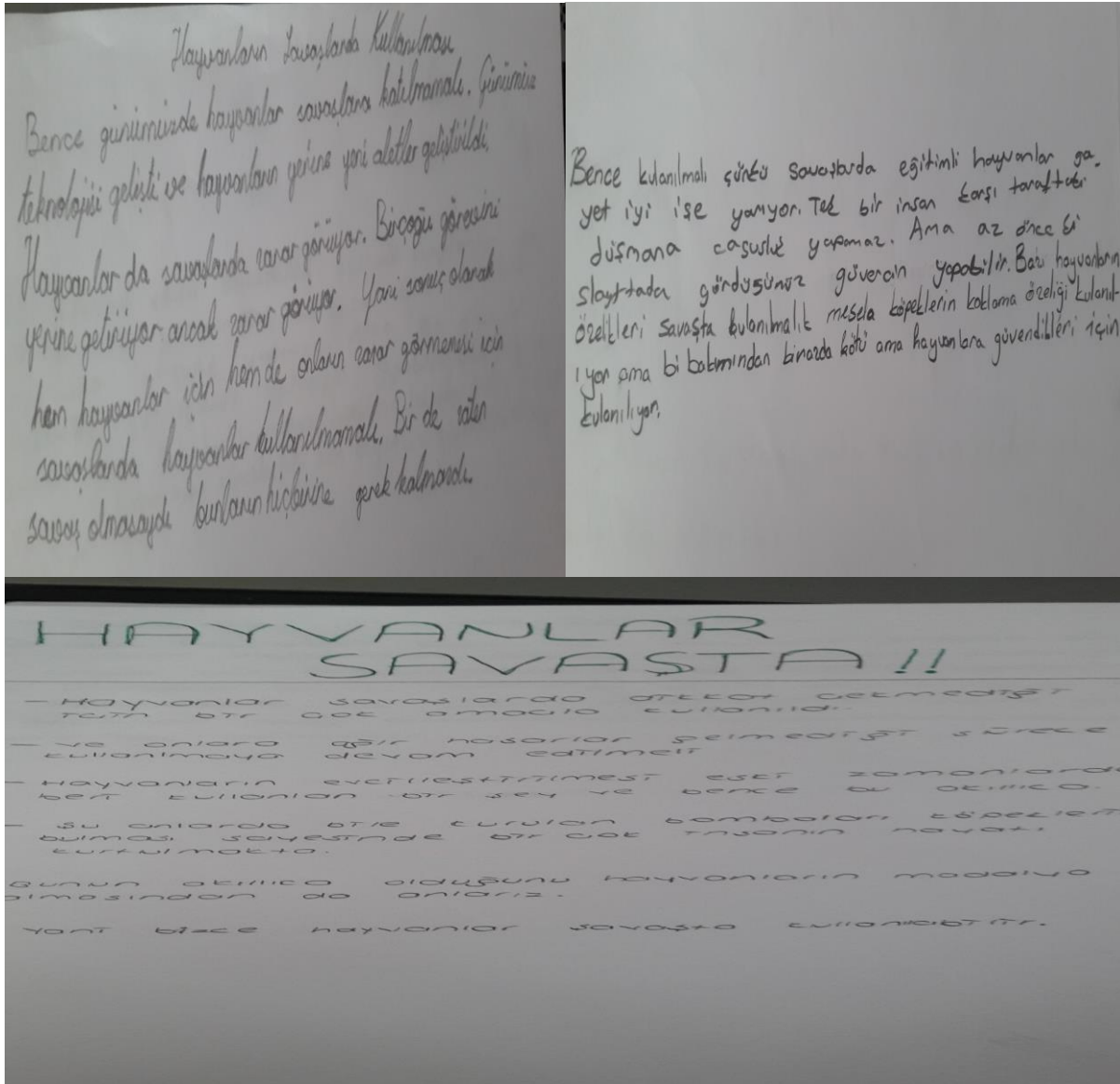

Öğrencilere bu görsel gösterilip, haberci güvercinlerle ilgili bilgi sınıfta sesli bir şekilde okunduktan sonra “Bu yazıdan öğrendiğimize göre güvercinler haberleşmek, bilgi iletmek için kullanılmıştır. Sizce savaşlarda kuşlar başka görevler için de kullanılmış mıdır? Siz olsaydınız kuşları başka hangi görevlerde kullanırdınız?” sorusu yöneltildi.

Soruya yönelik “Çok ağır olmayacak eşyaları taşımada; üzerine bir kamera yerleştirerek düşman cephesini görüntülemeye” şeklinde cevaplar elde edilmiştir. Öğrenci cevaplarından sonra Kaynak B’de yer alan “Fotoğrafçı Güvercinler” başlıklı görsel güvercinlerin hava fotoğrafları çekmesini sağlayan icadı ile Alman eczacı Julius Neubronner hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Öğrenciler doğru tahminlerde bulduklarını söyleyerek sevinmişlerdir.

Dersin değerlendirme aşamasında öğrencilere boş bir kâğıt dağıtıldı ve öğrencilerden "Sizce savaşlarda hayvanlar kullanılmalı mı?" sorusu altında bir manŐet atarak en az 10 cümlelik gazete haberi veya bu konuyla ilgili düşüncelerini ele alan bir yazı yazmaları istendi. AŞağıda đrencilerin değerlendirme aşamasında hazırladıkları gazete yazısından örnekler bulunmaktadır.

SONUÇ

Ortaokul 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kapsamında uygulanan etkinlik etkinliği sonunda öğrencilerle karşılıklı fikir alışverişinde bulunulup öğrencilere etkinlik hakkında fikirleri sorulduğunda; etkinlikle ilgili fazla yazı yazmadıkları, kendilerinin konuştukları, fikirlerini rahatça dile getirdikleri ve dinlenildiği için mutlu olduklarını, hayvanları sevdiklerini ama bu etkinlik sonrası onların önemlerinin daha da farkında olduklarını, bundan sonra hayvanlara olan davranışlarının daha da iyi olacağını dile getirdiler. Öğrencilerin bu görüşleri sonucunda etkinliğin amacına ulaştığı gözlemlendi. Etkinliğin her aşamasında görsellerin kullanılmasının yine öğrencilerin dikkatini çeken bir noktaydı. Ayrıca Timur'un fillerini bu aşamada anlatılan fıkra ve ilginç bilgilerin öğrenciler için çok ilginç geldiği gözlenen bir diğer durumdur.

Etkinliğin değerlendirme aşamasında öğrenciler tarafından hazırlanan gazete haberi ve değerlendirme yazıları analiz edildiğinde hayvanlar savaşlarda kullanılmasın diyen öğrenci sayısı fazla olduğu gibi "kullanılsın" diyenler de azımsanmayacak ölçüde fazla olması şaşırtıcı olmuştur. Ama öğrencilerin hepsinin vurguladıkları ortak şeyler: Hayvanların insan hayatında önemli oldukları, insanlar için yaptıkları karşısında madalya verilmesinin az bile olduğunu ama bu madalyalarında onların toplum içerisinde yerini göstermek için önemli olduğunu, savaşlarda kullanılsa da kullanılmasa da hayvanlara hiçbir şekilde zarar gelmemesi gerektiğidir.

Ayrıca etkinlik uygulamasında öğrencilerin Timur hakkında bilgileri çok dikkatli dinledikleri görülmüştür. Ancak bu konuda bazı kavram yanlışları olduğu da tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın sonunda Ortaokul Sosyal bilgiler dersi öğretim programında ve ders kitaplarında öğrencinin dikkatini çekerek yeryüzündeki diğer canlılara karşı da saygılı olmamız konusunda farkındalık yaratacak konulara vurgu yapılması gerektiği önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Afyoncu, E. (2004), Sorularla Osmanlı Tarihi. İstanbul: Yeditepe yayınları

Aka, İ. (1991), Timur ve Devleti, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Bayraktar, Z. (2012). Nasreddin Hoca ve Timur konulu fıkraların gülmede üstünlük kuramı açısından değerlendirilmesi, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Sayı: 1/1, s. 265-274.*

De Martine, A. (2005), Aşiretten Devlete, İstanbul: Bilge Kültür Sanat yayınları

Grousset, R. (1996), Bozkır İmparatorluğu, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Özkul, T.; Yerlikaya, H. (2008). Tarih boyunca savaşlarda hayvan kullanımından örnekler. *Veteriner Hekim Derneği Dergisi, 79 (1), ss.31-38.*

Yüksel, M.Ş. (2004). Arap Kaynaklarında Timur, *Bilig, S.31-ss.85-126*

Web siteleri:

<http://www.hayvansitesi.com/genel/hayvanlarin-evcillestirilmesi-nasil-basladi/>
20.02.2017 02.30

<http://millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=94&Sayfa=55> 20.02.2017 02.34 /

<http://www.zamantika.com/1900lar/fotografci-guvercinler-1907/4/> 20.02.2017
02.55

<http://www.zamantika.com/1910lar/dunya-savasi-nin-en-sadik-askerleri/4/>
20.02.2017 03.15

<http://birgunbiryerde.blogspot.com.tr/2012/08/savasn-hayvan-kahramanlarna-verilen.html> 20.02.2017 03.32

ÇALIŞMA YAPRAĞI 1

Kaynak A

Dickin Madalyası

Resimde görmüş olduğunuz nesne nedir?

.....

Madalya kimlere niçin verilir?

.....
.....
.....

Sizce bu madalya kimlere neden verilmiş olabilir?

.....
.....
.....
.....

Kaynak B

Resimdeki hayvanların üzerinde neler görüyorsunuz?

.....
.....
.....
.....

Sizce bu hayvanlara bu madalyalar neden ve ne zaman verilmiştir?

.....
.....

.....
.....
.....
.....

BİLGİ NOTU

Dickin Madalyası

Hayvanların savaşta katkılarından dolayı ve hayvanları onurlandırmak için 1943 yılında İngiltere'de **Maria Dickin** tarafından bir ödül sistemi kurulmuştur. **Dickin Madalyası** (Dickin Medal) olarak bilinen bu sistem hayvanlara verilen bir çeşit şeref nişanıdır. Bu madalyanın ana çıkış kaynağı kuşlar olmuştur. Çünkü kuşların yön bulma ve haber iletme yeteneği yüzyıllar boyunca kullanılan en güvenilir iletişim yöntemi olmuştur.

Kuşların yuva bulma yeteneği ve mesaj iletme I. ve II. Dünya Savaşları'na fayda sağlayarak hava mürettebatlarının da işini kolaylaştırmıştır. Öyle ki 2. Dünya Savaşı (1940'ların başı) sırasında ABD ordusu güçlü bir güvercin ağı oluşturmuş (3150 asker ve 54 bin kuş) ve mesajların %90'ını bu şekilde ulaştırmıştır. Havanın gizli ajanları kuşlar felaketlerde de boy göstermiş ve sayısız yaşamı kurtarmıştır. Kuşlardan sonraki en çok ödül alan hayvan türü ise köpekler olmuştur. Köpeklerin koku alma özelliğiyle birçok cephaneliği bulması onur madalyası alması için yeterli olmuştur. 2. Dünya Savaşı'nda 54 hayvana **Dickin Madalyası** verilmiş (32 güvercin, 18 köpek, 3 at ve 1 kedi) ve bu hayvanlar savaşlarda, felaketlerde kadrolu canlılar olarak yer almıştır. 2000'li yıllardan sonra ülkelere arasındaki savaşlarda -11 Eylül saldırısı da dahil olmak üzere- kahramanlık gösteren kuş ve köpeklere Dickin Madalyası verilerek hayvanların değerli bir canlı olduğunun üstünde durulmuştur. En son 2011 Ağustos'unda bir köpeğe verilen Dickin Madalyası bugüne kadar 63 kez verilmiştir.

ÇALIŞMA YAPRAĞI 2

Kaynak A

Materyalde savaş meydanında hangi unsurlar yer almaktadır?

.....
.....
.....
.....
.....

Sizce atların savaşlarda kullanılmasının nedenleri nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Kaynak B

Bu resimde neler anlatılıyor, hangi hayvanları görüyorsunuz? Sizce hangi taraf üstün gelmiştir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ÇALIŞMA YAPRAĞI 3**Kaynak A****Kaynak B**

Timur, 1398 yılında Panşipat ile Delhi arasında Sultan Mahmut Şah ve veziri tarafından kumanda edilen düşman ordusuyla harbe girdi. Hint ordusunun kumandanlarıyla on bin süvari, yirmi bin piyade, yüz yirmi savaş fili bulunuyordu.

Fillerin üzerinde tahtlar konmuş yıldırım yağdıran ve ateş saçan fillerin saflarının yanında askerler sıralanmışlardı. Her filin üzerinde birkaç ok atıcı oturmuştu. Emir Timur'un ordusu her ne kadar birçok harp saflarını yarmış, birçok tehlikeler atlattmış ve pek çok harpler görmüş geçirmiş olmakla beraber bu defa dağ gibi fillerin manzarası karşısında akılları yerinden oynadı. Atlar fillerden çok korkuyorlardı. Bu esnada Emir Timur sarayın bendelerinden Nasreddin Ömer'e seccadeyi yere sermesini emretti. Attan inerek binlerce tazarru ve niyaz ile iki rekât namaz kıldı, Allah' tan fetih ve zafer talebinde bulundu... Emir namazı bitirerek selam verdi, dua etti... Her iki ordu da dağlar gibi harekete geldi, bu hareketten yer onların ağırlığını çekemez oldu.

Atları, Hint ordusundaki fillerden ürken ve ordusu yenilmek üzere olan Timur, hemen dehasını konuşurup üçgen şeklinde, demirden çatallar yaptırıp bunları geceleyin fillerin yolu üzerine attırır, sabah olup savaş düzeni alınınca askerlerine geri çekilmelerini emreder, düşman askerleri hezimete uğradıklarını zannederek onları takibe başlar ve demir çatalların atıldığı bölgeye gelince bu çatallara basan filler acıdan ürküp geriye dönerek kendi askerlerini ezerler ve onların yenilmelerine neden olurlar. Ayrıca bir diğer rivayete göre Timur adamlarına 500 deve yükü kamış getirtir, içlerine yağ doldurtup fitil yerleştirterek filler yaklaşınca bunları ateşleyip fillerin üzerine atmalarını emreder ve filler yanan yağların alevinden ürkerek kaçar. Ve böylece Timur kazanmış oldu.

Yüksel, M.Ş. (2004). Arap Kaynaklarında Timur, bilig, S.31-ss.85-126

Resimdeki fil ordusu size hangi ülkeye aittir?

.....

Emir Timur kimdir bilginiz var mı ?

.....

.....

.....

.....

ÇALIŞMA YAPRAĞI 4 Kaynak A

Haberci Güvercinler

Birinci Dünya Savaşı sırasında yüz binlerce güvercin haberleşme için kullanılmış ve mesajların gidecekleri yere ulaşma başarısı oranı %90'ları bulmuştu. Güvercinler görevlerini o kadar başarılı yapıyorlardı ki Amerikan Ordusu'nun güvercin eğitim kısmı 1957'ye kadar açık kalmıştı.

Bu yazıdan öğrendiğimize göre güvercinler haberleşmek, bilgi iletmek için kullanılmıştır. Sizce savaşlarda kuşlar başka görevler için de kullanılmış mıdır? Siz olsaydınız kuşları başka hangi görevlerde kullanırdınız?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Bilgi Notu

Fotoğrafçı Güvercinler

Güvercinlerin hava fotoğrafları çekmesini sağlayan icatı ile Alman eczacı Julius Neubronner 1900'lerin başında büyük sükse yapmıştı. Güvercinlere merakı ile bilinen Neubronner ayrıca bu güzel kuşları ilaç dağıtımında da kullanıyordu. Özellikle savaşlarda kullanılması gündeme gelen fotoğrafçı güvercinler daha sonra havacılığın ilerlemesi ile ikinci planda kalmıştır.

ÇALIŞMA YAPRAĞI 5

DEĞERLENDİRME:

'Sizce savaşlarda hayvanlar kullanılmalı mı?'

Bununla ilgili sizden manŐet atarak en az 10 cümlelik birer gazete haberi veya değerlendirme yazısı yazmanız isteniyor. Bu konuya dikkat çekmek ve görüşünüzü doğru Şekilde iletmek için neler yazarsınız.